

Armoede in de agrarische sector

DKCI-serie 2017: 'Gezichten van armoede'

Terwijl ik veldonderzoek doe voor dit artikel in 'Op Tocht,' kopt mijn ochtendkrant in september: "Werkende miljonair is vaak boer!" In het artikel wordt vermeld dat Nederland in 2015 106.000 miljonairshuishoudens telde – iets meer dan een jaar eerder. De waarde van de eigen woning is daarbij niet meegerekend. Wel gaat het om spaargeld, aandelen en andere effecten en ander onroerend goed dan de eigen woning zoals grond, bedrijfsgebouwen en beleggingspanden. Eventuele schulden zoals bedrijfskredieten en consumptieve leningen zijn al van dat vermogen afgetrokken. Het gaat dus om huishoudens die netto minimaal één miljoen euro bezitten en veruit de meeste van die huishoudens zijn te vinden in de agrarische sector: 19 procent.

Veldonderzoek

Daar zit je dan met de gegevens uit het veldonderzoek. Want het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) reikt gegevens aan uit onderzoek (tweede hand) dat ongeveer 1,5 procent van deze huishoudens het inkomen niet haalt uit hun bedrijf of vermogen, maar uit een sociale zekerheidsuitkering. Natuurlijk geen bijstandsuitkering, want die heeft een vermogenstoets. Maar wel een uitkering wegens werkeloosheid of arbeidsongeschiktheid. En ik krijg ook verhalen uit de eerste hand van een boer die aangeeft dat hij vorig jaar 3.000 uur gewerkt heeft voor een jaarinkomen van € 10.000. Hij 'boert' met dit inzicht dat de opbrengst minimaal is en dat is oké voor hem. Want 'boeren' zit ook in je bloed, is vooral 'a way of life'. En hij zou zich geen raad weten wanneer hij dit niet meer kan doen. Zijn gezin leeft vooral van het inkomen dat zijn partner in de zorg verdient. Die partner op haar beurt schikt zich in hun lot maar verzucht wel dat het 'achterhuis' er beter bij ligt dan het 'voorhuis', de Ford 6600

(tractor) meer prioriteit heeft dan de gezinsauto en dat er dit jaar voor de kinderen geen Sinterklaas is... Maar het kan altijd erger. Een bedrijfssituatie waarin het negatieve bedrijfsresultaat jaarlijks door het inkomen van de partner wordt aangezuiverd! Hier is het 'boeren' bijna verworpen tot een dure onzichtbare hobby...

Materiële armoede

Ik leg deze gegevens maar eens voor aan een medewerker van het 'oude' onderzoeksinstituut LEI, dat intussen met de 'nieuwe' naam Wageningen Economic Research (WER) door het leven gaat. Het is onderdeel van Wageningen University en Research (WUR). Hij wijst erop dat het in grote lijnen wel meevalt met de armoede in deze sector, maar dat de agrarische sector wel een ruim begrip is. De sector kent nogal wat deelsectoren: Zuivel, Varkens, Pluimvee, Rund & Kalfsvlees, Akkerbouw, Planten & Bloemen, Groente & Fruit en tenslotte ook nog Visserij. In de sectoren van de koeien, de varkens en de kippen bestaan grote prijsschommelingen in de markt. Ging het enkele jaren geleden terug heel slecht in de varkenssector, nu trekt dat weer aan. Bij de kippen staan juist de prijzen onder druk en de fipronil-affaire van onlangs doet deze sector duidelijk geen goed. En na het wegvallen van het melkquotum in april 2015 zijn de boeren massaal gaan investeren, grotere stallen gaan bouwen en meer koeien gaan houden. Nu worden ze getroffen door de fosfaatreductie. Sommigen verdrinken daardoor in het toegenomen werk en anderen dreigen er veel geld bij te moeten leggen. Maar als je bedrijf 'penny poor en stone rich' is, zoals de partner van een boer het omschrijft, kun je financieel niet veel meer opvangen. En stenen kun je niet eten. Dan mag je blij zijn dat je nog een consumptieve lening kan afsluiten.

Maar in de volgende situatie kan dat niet meer: een varkensbedrijf met 230 fokzeugen en 1.300 vleesvarkens is te klein om goed van te kunnen leven. Deels omdat er 8 ton schuld op zit. Omdat de varkens ook een liefhebberij zijn, wordt besloten om

biologisch te gaan werken. Dat vraagt om een investering van 2 ton. Dat wordt aan de bank gevraagd en alvorens de bank daar een uitspraak over doet, wordt het bedrijf getaxeerd. Door aanwezigheid van asbest

Kerk in Platteland

komt de taxatie uit op ruim 3 ton terwijl de schuld 8 ton is. Onder water... exit.

Een psychische dreun. Die dreun sloeg ook toe in het leven van een varkenshouders echtpaar. Om alle ontwikkelingen voor te zijn, wilden ze met pensioen. Volgens plan zou het bedrijf met liefde worden overgenomen door de jongste in het gezin. Maar de bank wilde de overname niet financieren. Daarmee is de oudedagsvoorziening er nog niet en rest voor dit echtpaar slechts doorgaan!

Geestelijke armoede

Door alle verhalen wordt mij langzaam maar zeker duidelijk dat de geestelijke armoede misschien nog wel een grotere impact heeft dan de materiële. Bij de materiële armoede is er vaak nog een nuchtere relativiserende kijk. Zoals bij deze boer die niet klaagt en zich niet meer druk maakt. Hij woont met zijn moeder op het bedrijf en zo lang zijn moeder leeft, kunnen ze hem niets maken. Een clause hierover is opgenomen in het bedrijfskrediet. "Ik zie wel, als ik alleen kom te staan," zegt hij. Of wat ik veelvuldig in enquêtes tegenkom:

"We redden ons wel. We hebben niet veel nodig!" Maar er is ook veel emotie. Bij de kippenboeren is 80 procent onzekerheid: "Het vreet aan je." Je ziet mensen afzakken. In een mail aan een noodfonds lees ik: "Mijn broer woont nog op de oude boerderij. Van het beheer van de boerderij komt niet veel terecht. Hij ligt op de raarste tijden in bed, is moe... enz."

Een jonge melkveehouder die goed boerde, wilde dat vóór blijven. Tot voor kort kon en wilde hij ook bij het jonge gezin zijn. Sinds 2015 kwam hij echter om in het werk en in de regelgeving. Hij was amper meer bij zijn gezin. Dus nam hij een drastisch besluit. Hij vond zijn bestaan geestelijk zo armoedig, dat hij besloot te stoppen met het bedrijf.

Wat kunnen we doen als parochie?

Wat betreft de materiële armoede kan een parochie niet veel betekenen. Het is immers de wereld van de tonnen. Maar in de geestelijke armoede des te meer, zo weten we uit de groepen KIP (Kerk in Platteland) die er in ons bisdom zijn. Daar wordt soms machteloos naar de verhalen geluisterd en wordt er begrip voor opgebracht. En niet zelden wordt er ook wat gedaan. Goede voorbeelden zijn boerderijvieringen, blijvende aandacht voor deze situaties vragen in columns et cetera en pelgrimages langs boerderijen. Deze aandacht geeft veel bemoediging.

door Harry Scharrenborg,
diocesaan diaconaal werker

foto boerderijviering: Jack Steeghs

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH